

استاد شهریار

عنوان : حیدر بابیه سلام

نویسنده : استاد شهریار

ما آمده ایم تا از دل خستگی هامان بگوییم و از دلشکستگی هامان

سلام بر حیدربابا (حیدربابیه سلام)

سروده استاد شهریار

حیدربابا نام کوهی در زادگاه استاد محمد حسین بهجتی تبریزی ملقب به شهریار است . منظومه « حیدربابایه سلام » نخستین بار در سال ۱۳۳۲ منتشر شد و از آن زمان تا کنون به زبانهای مختلفی ترجمه شده است . لیکن ترجمه بی بدیل آن به شعر منظوم فارسی توسط دکتر بهروز ثروتیان شاهکاری ماندگار است . مترجم در توضیح هدف خود از انجام این کار بسیار دشوار می گوید : « زیبایی یک شعر در وزن و آهنگ کلمات همنشین در یک بیت و هماهنگی آواها از نظر نرمی و درشتی و حتی برداشت و فروداشت حرکات نهاده شده که ذوق و استعداد هنرمند آنها را به هم دوخته ، است تا خواست دل او را به صورتی مؤثر و دل انگیز بیان کند . از همین روست که هر گونه تغییر در صورت شعر زیبایی و دلربایی آن را پریشان می سازد بی آنکه شاید به شکل خیالی یا معنی آن لطمه ای بزنند . » با این حال مترجم معتقد است که هیچ ترجمه ای قادر به انتقال کامل بار احساسی و معنوی موجود در این اثر نیست .

منتقدان در توجیه ترجمه زیبای ایشان این مثل فرانسوی را متذکر شده اند که : ترجمه به زن می ماند اگر وفادار باشد زیبا باشد وفادار نیست.

حیدربابا سندی زنده است ، و پرده ای رنگین و برجسته از زندگی در روستا را نشان می دهد . مضمون اغلب بندهای آن شایسته ترسیم و نقاشی است . زیرا از طبیعت جاندار سرچشم می گیرد . قلب پاک و انسان دوست شهریار بر صحنه ها نور می ریزد و خوانندگان شعرش را به گذشت های دور می برد . نیمی از این منظومه نامنامه و یادواره است که شاعر در آن از خویشان و آشنايان و مردم زادگاه خود و حتی چشمه ها و زمینها و صخره های اطراف خشنگناب نام می برد و هر یک را در شعر خود جاودانگی می بخشد .

حیدربابا یا سلام

حیدربابا ، ایلدیریملا ر شاخاندا
سئللر ، سولار ، شاققیلدییوب آخاندا
قیزلار اوْنا صف باغليیوب باخاندا
سلام اوْلسون شوْکتۇزه ، ائلۇزه !
منیم دا بیر آدیم گلسىن دیلۇزه

حیدربابا ، كەھلىك لرۇن اوچاندا
كۈل دىبىيَن دۇشان قالخوب ، قاچاندا
باخچالارون چىچكلىنۇب ، آچاندا
بىزدىن ده بير مۇمكۇن اوْلسا ياد ائله
آچىلمىيان اوْركلرى شاد ائله

بايرام يئلى چارداخلارى يىخاندا
نوْرۇز گۈلى ، قارچىچكى ، چىخاندا
أغ بولوتلار كؤينكلرىن سىخاندا
بىزدىن ده بير ياد ائلىيەن ساغ اوْلسون
دردلريمىز قۇي دىكلىسىن ، داغ اوْلسون

حیدربابا ، گۇن دالووی داغلاسىن !
اوْزۇن گولسۇن ، بولاخلارون آغلاسىن !
اوشاخلارون بير دسته گۈل باغلاسىن !
يئىل گلنده ، وئر گتىرسىن بويانا
بلكە منیم ياتمىش بختىم اوْيانا

حیدربابا ، سنۇن اوْزۇن آغ اوْلسون !
دئورت بير يانون بولاغ اوْلسون باغ اوْلسون !
بىزدىن سۇرا سنۇن باشون ساغ اوْلسون !
دوْنيا قضۇـقدىر ، اولۇمـايتىمىدى
دوْنيا بۇيى اوْغولسوزدى ، يئتىمىدى

سلام بر حیدربابا

حیدربابا چو ابر شَخد ، غُردد آسمان
سيلا بهاي تۇند و خروشان شود روان
صف بسته دختران به تماشايش آن زمان
بر شوكت و تبار تو بادا سلام من
گاھى رۆد مگر به زبان تو نام من

حیدربابا چو كېك تو پەرد ز روی خاك
خرگوش زير بوته گريزد هراسناك
باغت به گۈل نشسته و گۈل كرده جامه چاك
ممکن اگر شود ز من خسته ياد كن
دلھاي غم گرفته ، بدان ياد شاد كن

چون چارتاق را فِكَنَد باد نوبهار
نوروز گۈلى و قارچىچگى گردد آشكار
بفسارىد ابر پىرھن خود به مَرغزار
از ما هر آنكە ياد كند بى گزند باد
گو : درد ما چو كوه بزرگ و بلند باد

حیدربابا چو داغ كند پشتت آفتاب
رخسار تو بخندد و جوشىد ز چشمە آب
يك دسته گۈل بىند براى من خراب
بسپار باد را كە بىارد به كوى من
باشد كە بخت روى نمايد به سوى من

حیدربابا ، هميشه سر تو بلند باد
از باغ و چشمە دامن تو فره مند باد
از بعد ما وجود تو دور از گزند باد
دنيا همه قضا و قدر ، مرگ ومير شد
اين زال كى ز كُشتىن فرزند سير شد ؟

حیدربابا ، یوْلوم سَنَن کج اوْلدى
عُؤمِرُوم کئچدی ، گلممه دیم ، گئچ اوْلدى
هئچ بیلمه دیم گؤزلرُون نئچ اوْلدى
بیلمزیدیم دئنگه لر وار ، دئنۇم وار
ایتگین لیک وار ، آیریلیق وار ، اوْلۇم وار

حیدربابا ، ایگیت آمک ایتیرمز
عُؤمُور کئچر ، افسوس بَرَه بیتیرمز
نامرد اوْلان عُؤمرى باشا يئتیرمز
بیزد ، واللاھ ، اونوتماريق سیزلری
گئرنمسك حلال ائدون بیزلری

حیدربابا ، میراژدر سَسلىننده
کند ایچینه سىسىن - کوْيدن دوْشىنده
عاشيق رستم سازىن دىللەنديرنده
يادوندادى نه هؤلَسَك قاچاردىم
قوشلار تكىن قاناد آچىپ اوچاردىم

شنگىل آوا يوردى ، عاشيق آلامسى
گاهدان گئندوب ، اوْردا قۇناق قالماسى
داش آتماسى ، آلما ، ھيوسا سالماسى
قالىب شيرين يوخى كيمىن ياديمدا
اثر قويوب روحومدا ، ھر زاديمدا

حیدربابا ، قورى گئلۇن قازلارى
گدىكلرىن سازاخ چالان سازلارى
كَت كؤشنىن پايىزلارى ، يازلارى
بير سينما پرده سى دىر گؤزۈمده
تك اوْتوروپ ، سئير ائدە رم اۆزۈمده

حیدربابا ، ز راه تو کج گشت راه من
عمرم گذشت و ماند به سويت نگاه من
ديگر خبر نشد كه چە شد زادگاه من
ھيچم نظر بر اين ره پر پرپىچ و خم نبود
ھيچم خبر زمرگ و ز هجران و غم نبود

بر حقّ مردم است جوانمرد را نظر
جاي فسوس نىست كه عمر است در گذر
نامرد مرد ، عمر به سر مى برد مگر !
در مهر و در وفا ، به خدا ، جاودانه ايم
ما را حلال کن ، كه غريب آشيانه ايم

ميراژدر آن زمان كه زند بانگ دلنшиين
شور افکند به دهکده ، هنگامه در زمين
از بھر ساڑ رستم عاشق بيا بىين
بى اختيار سوی نواها دويىنم
چون مرغ پرگشاده بدانجا رسيدنم

در سرزمىنِ شنگل آوا ، سىبِ عاشقان
رفتن بدان بھشت و شدن مىھمانِ آن
با سنگ ، سىب و بِه زدن و ، خوردن آنچنان !
در خاطرم چو خواب خوشى ماندگار شد
روحى هميشه بارور از آن ديار شد

حیدربابا ، قۇرى گئل و پرواز غازها
در سينه ات به گردنە ها سوزِ سازها
پايىز تو ، بهارِ تو ، در دشتِ نازها
چون پرده اي به چشمِ دلم نقش بسته است
وين شهرىيارِ تُست كه تنها نشسته است

حیدربابا ، قره چمن جاداسی
چووشا لارین گلر سسی ، صداسی
کربلیا گئدنلرین قاداسی
دوشسون بو آج یوں سوزلارین گؤزونه
تمددونون او بدوخ يالان سؤزونه

حیدربابا ، زجاده شهر قراچمن
چاووش بانگ می زند آیند مرد و زن
ریزد ز زائران حرم درد جان و تن
بر چشم این گداصفتان دروغگو
نفرین بر این تمدن بی چشم و آبرو

حیدربابا ، شیطان بیزی آزدیریب
محبتی اور کلدن قازدیریب
قره گونون سرنوشتین یازدیریب
سالیب خلقی بیر-بیرین جانینا
باریشیغی بلشیدیریب قانینا

شیطان زده است گول و ز ده دور گشته ایم
کنده است مهر را ز دل و کور گشته ایم
زین سرنوشت تیره چه بی نور گشته ایم
این خلق را به جان هم انداخته است دیو
خود صلح را نشسته به خون ساخته است دیو

گؤز یاشینا باخان او لسا ، قان آخماز
انسان او لان بئلینه تاخماز
آمما حئیف کور تو تدوغون بوراخماز
بهشتیمیز جهنم او لمقادادیر !
ذی حجه میز محرم او لمقادادیر !

هر کس نظر به اشک کند شر نمی کند
انسان هوس به بستن خنجر نمی کند
بس کوردل که حرف تو باور نمی کند
فردا یقین بهشت ، جهنم شود به ما
ذیحجه ناگزیر ، محرم شود به ما

خزان یئلی یار پا خلاری تؤکنده
بولوت داغدان یئنیب ، کنده چؤکنده
شيخ الاسلام گؤزل سسین چکنده
نیسگیللی سوز اور کلره دیردی
آغا شلار دا آللaha باش آیردی

هنگام برگ ریز خزان باد می وزید
از سوی کوه بر سر ده ابر می خزید
با صوت خوش چو شیخ مناجات می کشید
دلها به لرزه از اثر آن صلای حق
خم می شدند جمله درختان برای حق

داشلى بولاخ داش-قومونان دو لماسین !
با خچالاری سار الماسین ، سو لماسین !
او ردان کئچن آتلی سوسوز او لماسین !
دینه : بولاخ ، خیرون او لسون آخرسان
افقلره خُمار-خُمار با خارسان

داشلى بولاخ مباد پر از سنگ و خاک و خس
پژمرده هم مباد گل و غنچه یک نفس
از چشمeh سار او نرود تشنه هیچ کس
ای چشمeh ، خوش به حال تو کانجا روان شدی
چشمی خُمار بر افق آسمان شدی

حیدر بابا ، داغین ، داشین ، سره سی
کهله‌یک اوخور ، دالیسیندا فره سی
قوزولارین آغى ، بۇزى ، قره سی
بىر گئدیدىم داغ-دره لر اوزونى
اوخويئىدىم : « چوبان ، قىتىر قوزونى »

حیدر بابا ، سولى يئرين دۇزۇنده
بولاخ قئنير چاي چمنىن گۈزۇنده
بولاغ اوئى اوْزَ سوپيون اوْزۇنده
گۈزل قوشلار اوردان گلىپ ، گئچللر
خلوتلىيُوب ، بولاخدان سو اىچللر

بىچين اوستى ، سونبول بىچن اوراخلار
ایله بىل كى ، زۇلۇنى دارار داراخلار
شكارچىلار بىلدىرچىنى سوراخلار
بىچين چىلر آيرانلارين اىچللر
بىرھوشلانىب ، سۇننان دوروب ، بىچللر

حیدر بابا ، كندىن گۇنى باتاندا
اوشاقلارون شامىن ئىيىوب ، ياتاندا
آى بولوتدان چىخوب ، قاش-گۈز آتاندا
بىزىن ده بىر سن اوپلارا قصە ده
قصە مىزىدە چوخلى غم و غصە ده

قارى ننه گئجه ناغىل دىيىنده
كۈلك قالخىب ، قاپ-باجانى دؤىىنده
قورد گئچىنinin شنگۈلۈسۈن يىينده
من قايىيدىب ، بىرده اوشاق اوئىيدىم
بىر گۈل آچىب ، اوپدان سۇرا سۈلئىيدىم

حیدر بابا ، ز صخرە و سىنگەت به كوهسار
كېكت به نغمە ، وز پى او جوجە رەسىپار
از بىر گام مى زدم آن كوه و درە را
اي كاش گام مى خواند آن ترانە « چوپان و بىر » را

در پەھندىشت سۇلى پىر ، آن رشك آفتاب
جوشىنده چشمەها ز چمنها ، به پىچ و تاب
بولاغ اوئى شناور سرسىز روى آب
زىبا پىرىندىغان چون از آن دشت بىگىرنىد
خلوت كىند و آب بنوشىند و بر پىرىند

وقت درو ، به سنبىلە چىن داسەها نگر
گۈيى به زلف شانە زند شانەها مگر
در كشتزار از پى مرغان ، شكارگر
دوغ است و نان خشك ، غذاي دروگران
خوابى سىك ، دوبارە همان كار بى كران

حیدر بابا ، چو غرصە خورشىد شد نەھان
خوردىند شام خود كە بخوابىند كودكان
وز پشت ابر غمزە كند ماھ آسمان
از غصەهای بى حد ما قصە ساز كن
چىشمان خفته را تو بدان غصە باز كن

قارى ننه چو قصە شب ساز مىكىند
كولاك ضربە اى زده ، در باز مى كند
با گرگ ، شنگلى سخن آغاز مى كند
اي كاش بازگىشته به دامان كودكى
يك گل شكفتىمى به گلستان كودكى

عمّه جانین بال بلله سین ییه ردیم
سوئنان دوروب ، اوُس دوُنومی گییه ردیم
با خچالاردا تیرینگنی دییه ردیم
آی اوُزومی اوْ ازدیرن گونلریم !
آغاج مینیپ ، آت گزدیرن گونلریم !

هَچى خالا چايدا پالتار يوواردى
مَمَد صادق داملارىنى سوواردى
هئچ بىلمىدىك داغدى ، داشدى ، دوواردى
هريان گلدى شىلاح آتىب ، آشاردىق
آللاه ، نه خوش غمىزى-غمىزى ياشاردىق

شيخ الاسلام مُناجاتى دییه ردی
مَشَدِر حيم لباده نى گییه ردی
مشدآجلى بۇز باشلارى يیه ردی
بيز خوشودوق خيرات اوُلسون ، توئى اوُلسون
فرق ائلمَز ، هر نولاجاق ، قُوي اوُلسون

ملک نياز ورنديلين سالاردى
آتين چاپوپ قئيقاجيدان چالاردى
قيرقى تكين گدىك باشين آلاردى
دوُلائيا قىزلار آچىپ پنجره
پنجره لرده نه گؤزل منظره !

حيدربابا ، كندىن تؤيون توتاندا
قىز-گلينلر ، حنا-پيلە ساتاندا
بيگ گلينه دامنان آلما آتاندا
منىم ده اوْ قىزلاروندا گؤزۈم وار
عاشىقلارين سازلاريندا سۆزۈم وار

آن لقمه های نوش عسل پيش عمّه جان
خوردن همان و جامه به تن كردنم همان
در باغ رفته شعر متل خواندن آنچنان !
آن روزهای ناز خودم را كشيدنم !
چو بى سوار گشته به هر سو دويىنم !

هَچى خاله به رود كنار است جامه شوى
مَمَد صادق به كاهگلِ بام ، كرده روى
ما هم دوان ز بام و زِ ديوار ، كو به كوى
بازى كنان ز كوچه سرازير مى شدیم
ما بى غمان ز كوچه مَگر سير مى شدیم !

آن شيخ و آن اذان و مناجات گفتنيش
مشدی رحيم و دست يه لباده بردنش
 حاجى على و ديزى و آن سير خوردنش
بوديم بر عروسى وخيرات جمله شاد
ما را چه غم ز شادى و غم ! هر چه باد باد !

اسبِ مَلِك نياز و وَرَندىل در شكار
كچ تازيانه مى زد و مى تاخت آن سوار
ديدى گرفته گردنە ها را عُقاب وار
وه ، دختران چە منظرە ها ساز كرده اند !
بر كوره راه پنجره ها باز كرده اند !

حيدربابا ، به جشن عروسى در آن ديار
زنها حنا - فتيله فروشند بار بار
داماد سيب سرخ زند پيش پاي يار
مانده به راهِ دختر كانِ تو چشمِ من
در سازِ عاشقانِ تو دارم بسى سخن

حیدربابا ، بولاخارین یارپیزی
بوستانلارین گوں بسّری ، قارپیزی
چرچیلرین آغ نباتی ، ساققیزی
ایندی ده وار داماغیمدا ، داد وئر
ایتگین گئدن گونلریمدن یاد وئر

بایرامیدی ، گئجه قوشی اوخوردى
آدالى قىز ، بىگ جۇرايى توخوردى
هركس شالين بير باجادان سۇخوردى
آى نه گۈزل قايدادى شال ساللاماق !
بىگ شالينا بایراملىغىن باغلاماق !

شال ايسته ديم منده ئوده آغلاديم
بىر شال آلىب ، تئز بئلىمە باغلاديم
غلام گىلە قاشدىم ، شالى ساللايدىم
فاطمه خالا منه جوراب باغلادى
خان ننه مى يادا سالىب ، آغلادى

حیدربابا ، ميرزمەدين باخچاسى
باخچالارين تورشا-شىريين آلچاسى
گلينلرین دۆزمه لرى ، طاخچاسى
ھى دۆزۈلر گۈزلریمین رفینىدە
خىمە وورار خاطره لر صفييندە

بایرام اوْلوب ، قىزىل پالچيق آزىللر
ناققىش ووروب ، اوْتاقلارى بىزىللر
طاخچالارا دۆزمه لرى دۆزىللر
قىز-گلينىن فندقچاسى ، حناسى
ھۆسلە نر آناسى ، قايىنانسى

از عطر پونه‌ها به لبِ چشمە سارها
از هندوانه ، خربزه ، در کشتزارها
از سقّز و نبات و از اين گونه بارها
مانده است طعم در دهنم با چنان اثر
کز روزهای گمشده ام می دهد خبر

نوروز بود و مۇرغ شباويز در سُرود
جورابِ يار بافتە در دستِ يار بود
آويختە ز روزنە‌ها شاللە فرود
اين رسم شال و روزنە خود رسم محشرى است !
عيدي به شالِ نامزدان چىز دىگرى است !

با گرييە خواستىم كە همان شب روم به بام
شالى گرفته بستىم و رفتىم به وقتِ شام
آويختە ز روزنە خانە غُلام
جوراب بست و دىدېمىش آن شب ز روزنە
بگريست خالە فاطمه با ياد خان ننه

در باغهای میرزامحمد ز شاخصار
آلوجە‌های سبز و ترش ، همچو گوشوار
وان چىدىنى به تاقچە‌ها اندر آن ديار
صف بسته اند و بر رفِ چىشم نشىتە اند
صفها به خط خاطره ام خىمە بسته اند

نوروز را سرشنىن گلهای چون طلا
با نقش آن طلا در و ديوار در جلا
ھر چىدىنى به تاقچە‌ها دور از او بلا
رنگ حنا و قىندۇقە دست دختران
دلها ربوده از ھمه كىس ، خاصە مادران

باکی چی نین سؤزی ، سؤوی ، کاغیذی
اینکلرین بولاماسی ، آغوزی
چرشنبه نین گیردکانی ، مویزی
قیزلار دییه ر : « آتیل ماتیل چرشنبه
آینا تکین بختیم آچیل چرشنبه »

یومورتاني گئیچک ، گوللی بؤیارديق
چاققيشديریب ، سينانلارین سؤیارديق
اویناماقدان بيرجه مگر دؤیارديق ؟
على منه ياشيل آشيق وئردى
ارضا منه نوروز گولى درردى

نوروز على خرمنده وَل سُوردى
گاهدان يئنوب ، كولشلىرى كوردى
دادغان دا بير چوبان ايتى هوردى
اوندا ، گوردن ، اواخ اياخ ساخладى
داغا باخىب ، قولاخلارين شاخладى

آخشام باشى ناخيرينان گلنده
قودوخلارى چكىب ، ووراديق بندە
ناخير گئچىب ، گئىدېب ، يئتنده كنده
حيوانلارى چىلىپاق مىنېب ، قۇوارديق
سۈز چىخسايدى ، سينه گرېب ، سۇوارديق

ياز گئجه سى چايدا سولار شاريلدار
داش-قىيە لر سئىلەدە آشىب خاريلدار
قارانلىقىدا قوردون گۆزى پاريلدار
ايتر ، گئردون ، قوردى سئچىب ، اولاشدى

با پىك بادكوبه رسد نامە و خبر
زايند گاوها و پراز شير ، بام و در
آجىل چارشنبه ز هر گونه خشك و تر
آتش كنند روشن و من شرح داستان
خود با زبان تركى شيرين كنم بىان :
قىزلار دىيە ر : « آتىل ماتيل چرشنبه
آینا تکين بختیم آچیل چرشنبه »

با تخم مرغ هاي گلى رنگ پرنگار
با كودكان دهكده مى باختم قمار
ما در قمار و مادر ما هم در انتظار
من داشتم بسى گل و قاب قمارها
از دوستان على و رضا يادگارها

نوروز على و كوفتن خرمە جوش
پوشال جمع كردنش و رفتن از نوش
از دوردستها سگ چوپان و عوعوش
ديدى كه ايستاده الاغ از صدائى سگ
با گوش تيز كرده براي بلاي سگ

وقت غروب و آمدن گلە دواب
در بند ماست كرە خرها به پىچ و تاب
گلە رسىدە در دە و رفته است آفتاب
بر پشت كرە ، كرە سواران دە نگر
جز گرييە چىست حاصل اين كار ؟ بە نگر

شبها خروشد آب بهاران به رو دبار
در سيل سنگ عرّد و غلتىز كوهسار
چشمان گرگ برق زند در شبان تار
سگها شنىده بوى وي و زوزه مى كشند

قوردادا ، گئردوں ، قالخیب ، گدیکدن آشدى

گرگان گریخته ، به زمین پوزه می کشند

قیش گئجه سی طؤله لرین اوْتاغى
كتلیلرین اوْتوراغى ، ياتاغى
بوخاریدا يانار اوْتون ياناغى
شبچره سی ، گیردکانى ، ايده سى
كنده باسار گولوب - دانیشماق سسى

بر اهل ده شبان زمستان بھانه اى است
وان گلبه طویله خودش گرمخانه اى است
در رقص شعله ، گرم شدن خود فسانه اى است
سِنجد میان شبچره با مغز گردکان
صحبت چو گرم شد برود تا به آسمان

شجاع خال اوْغلونون باکى سوقتى
دامدا قوران سماوارى ، صحبتى
ياديمدادى شىلى قدى ، قامتى
جوئنممه گين تؤىيى دئندى ، ياس اوْلدى
ننه قىزىن بخت آيناسى كاس اوْلدى

حيدربابا ، ننه قىزىن گۆزلىرى
رخشىنده نين شيرىن-شىرىن سۆزلىرى
ترکى دئدىم اوْخوسونلار اۆزلىرى
بىلىسينلر كى ، آدام گئدر ، آد قالار
ياخشى-پىسدن آغيزدا بىر داد قالار

ياز قاباغى گون گۇنىئىي دئينىدە
كند اوشاغى قار گۈللە سىن سؤينىدە
كۆركچى لر داغدا كۆرك زوئىنە
منىم روحوم ، ايله بىلۇن اوردادور
كەھلىك كىمىن باتىب ، قالىب ، قاردادور

قارى ننه اوزاداندا ايشىنى
گون بولوتدا آيىردى تشنىنى
قورد قوجالىب ، چكدىرنىدە ديشىنى
سۇرى قالخىب ، دۈلائىدان آشاردى

آمد ز بادكوبه پسرخاله ام شُجا
با قامتى كشىدە و با صحبتى رسا
در بام شد سماور سوقاتىش به پا
از بخت بد عروسى او شد عزاي او
آيىنه ماند و نامزد و هاي هاي او

چشمان ننه قىز به مَثَل آھوى خُتن
رخشىنده را سخن چو شكر بود در دهن
ترکى سروده ام كه بدانند ايل من
اين عمر رفتني است ولی نام ماندگار
تنها ز نيك و بد مزه در كام ماندگار

پيش از بهار تا به زمین تابد آفتاب
با كودكان گلولە برفى است در حساب
پاروگران به سُرسُرە كوه در شتاب
گويى كه روحם آمده آنجا ز راه دور
چون كبك ، برفگير شده مانده در حضور

رنگين كمان ، كلاف رَسَنَهَاي پيرزن
خورشيد ، روى ابر دهد تاب آن رسَن
دندان گرگ پير چو افتاده از دهن
از كوره راه گله سرازير مى شود

لبریز دیگ و بادیه از شیر می شود

بایدالارین سوتی آشیب ، داشاردى

خجّه سلطان عمه دیشین قیساردی
ملا باقر عم اوغلی تئز میساردی
تندیر یانیب ، توُسسى ائوی باساردی
چایدانیمیز ارسین اوسته قایناردى
قوورقامیز ساج ایچینده اویناردى

بۇستان پۇزوب ، گتیردیك آشاغى
دۇلدورىردىق ائودە تاختا-طاباغى
تندیرلرده پیشیردیك قاباغى
اوْزۇن ئىيىوب ، توخوملارین چىتداردىق
چۈخ يئمكدىن ، لاپ آز قالا چاتداردىق

ورزغان نان آرموت ساتان گلنده
اوشاقلارین سىسى دۇشىرى كندە
بىزدە بوياننان ائشىدېب ، بىلندە
شىلاق آتىب ، بىر قىشقرىق سالاردىق
بوغدا وئریب ، آرموتلاردان آلاردىق

مېزاتاغى نان گئجه گئتدىك چایا
من باخیرام سئلەدە بۇغولمۇش آيا
بىردىن ايشيق دۇشدى اوْتا باخچايانا
اي واى دئدېك قورددى ، قئىتىدېك قاشدىق
ھئچ بىلەمە دېك نه وقت كۈللوكدىن آشدىق

دندان خشم عمه خديجه به هم فشد
كىز كرد مُلاباقر و در جای خود فُسرد
روشن تنور و ، دود جهان را به کام بُرد
قورى به روی سيخ تنور آمدە به جوش
در توی ساج ، گندم بوداده در خروش

جاليز را به هم زده در خانه بردە ايم
در خانه ها به تخته - طبقها سپرده ايم
از ميوه هاي پخته و ناپخته خورده ايم
تخم كدوی تنبيل و حلوايى و لبو
خوردن چنانكە پاره شود خُمرە و سبو

از ورزغان رسىدە گلابى فروشى ده
از بېر اوست اين همه جوش و خروشى ده
دنياي دىگرى است خريد و فروش ده
ما هم شنىدە سوى سبدها دويىدە ايم
گندم بدادە ايم و گلابى خريدە ايم

مهتاب بود و با تقى آن شب كنار رود
من محو ماھ و ماھ در آن آب غرق بود
زان سوى رود ، نور درخشىد و هر دو زود
گفتىم آى گرگ ! و دويىدەم سوى ده
چون مرغ ترس خورده پريدىم توی ده

حیدربابا ، آغا جلارون او جالدى
آمما حئىيف ، جوانلارون قۇچالدى
تۇخلىلارون آرىخلىيپ ، آجالدى
كۈلگە دؤندى ، گۇن باتدى ، قاش قىلدى
قوردون گۈزى قارانلىقدا بېرىدى

ائشىتىمىشىم يانىر آللاه چىراغى
داير اولوب مسجدىزۇن بولاغى
راحت اولوب كىندىن ئوى ، او شاغى
منصور خانىن إلى قۇلى وار اولسۇن
هاردا قالسا ، آللاه اوئنا يار اولسۇن

حیدربابا ، ملا ابراهيم وار ، يا يۇخ ؟
مكتب آچار ، او خور او شاقلاڭار ، يا يۇخ ؟
خرمن اوستى مكتبى با غلار ، يا يۇخ ؟
مندن آخوندا يتىررسن سلام
ادبلى بىر سلام مالا كلام

خىجىھ سلطان عمە گىئىدېپ تېرىزە
آمما ، نه تېرىز ، كى گلەمەر بىزە
بالام ، دورون قۇياخ گىئىدە ئەممىزە
آقا اولدى ، تو فاقىيمىز داغىلىدى
قوپيون اولان ، ياد گىئىدەن ساغىلىدى

حیدربابا ، دۇنيا يالان دۇنيادى
سلیماننان ، نوحدان قالان دۇنيادى
اوغلۇ دۇغان ، دردە سالان دۇنيادى
هر كىمىسىيە هەر نە وئرىپ ، آليبدى
افلاطوننان بىر قورى آد قالىبىدى

حیدربابا ، درخت تو شد سبز و سربىلند
لىك آن ھەمە جوان تو شد پىر و در دىمند
گىشتىند بىرەھاى فربە تو لاغر و نېزند
خورشىد رفت و سايە بىگىستىد در جەھان
چىشمان گۈگەها بىدرخشىد آن زمان

گۈيند روشن است چراغ خدای دە
داير شده است چىشمە مسجد بىرای دە
راحت شده است كودك و اھلى سرای دە
منصور خان ھمىشە توائىمند و شاد باد !
در سايە عنایت حق زنده ياد باد !

حیدربابا ، بىگۈي كە ملايى دە كىجاست ؟
آن مكتب مقدس بىر پايى دە كىجاست ؟
آن رفتىنىش بە خرمن و غوغايى دە كىجاست ؟
از من بە آن آخوند گرامى سلام باد !
عرض ارادت و ادبىم در كلام باد !

تېرىز بودە عمە و سرگرم كار خويش
ما بى خېر ز عمە و ايل و تبار خويش
برخىز شەھريار و برو در ديار خويش
بابا بىمرد و خانە ما ھەم خراب شد
ھەر گوسفند گم شده ، شىرىش بىر آب شد

دنيا ھەمە دروغ و فسون و فسانە شد
كىشتى عمر نوح و سليمان روانە شد
ناكام ماند ھە كە در اين آشيانە شد
بر ھە كە ھەر چە دادە از او ستاندە است
نامى تەھى بىرای فلاتون بماندە است

حیدربابا ، یار و یولداش دئندولر
بیر-بیر منی چؤلده قویوب ، چؤندولر
چشممه لریم ، چیراخلاریم ، سؤندولر
یامان یئرده گؤن دئندی ، آخشام اولدی
دوُنیا منه خرابه شام اولدی

عم اوْغلىنان گىئدن گئجه قىپچاغا
آى كى چىخدى ، آتلار گلدى اویناغا
دىرىماشىرىدىق ، داغلان آشىرىدىق داغا
مش ممى خان گئى آتىنى اويناتدى
تەنگىينى آشىرىدى ، شاققىلدا تدى

حیدربابا ، قره كولون دره سى
خشگنابىن يۇلى ، بندى ، بره سى
اوْردا دوُشَر چىل كەھلىگىن فره سى
اوْدان گئچر يوردو موizon اوْزونه
بىزىدە گئچك يوردو موizon سۆزونه

خشگنابى يامان گۇنه كيم سالىب ؟
سىدلردىن كيم قىريلىب ، كيم قالىب ؟
آميرغفار دام-داشىنى كيم آلىب ؟
بولاخ گنه گلىب ، گئلى دولدورور ؟
يا قورو يوب ، باخچالارى سۇلدورور ؟

آميرغفار سيدلىرىن تاجييدى
شاھلار شكار ائتمە سى قىقا جييدى
مَرَدَه شيرىن ، نامردە چوْخ آجييدى
مظلوملارىن حقى اوستە آسَردى
ظالم لرى قىلىش تكين كَسَردى

حیدربابا ، گروه رفيقان و دوستان
برگشته يك يك از من و رفتند بى نشان
مُرَدَ آن چراڭ و چشمە بخشىيد همچنان
خورشيد رفت روی جهان را گرفت غم
دنيا مرا خرابە شام است دم به دم

قِپچاق رفتم آن شب من با پسر عموم
اسبان به رقص و ماہ درآمد ز روپرو
خوش بود ماھتاب در آن گشت کو به کو
اسب كبود مش ممى خان رقص جنگ کرد
غوغا به کوه و دره صدای تفنگ کرد

در دره قَرَه كُول و در راه خشگناب
در صخره ها و كېك گداران و بند آب
كېكىن خالدار زرى كرده جاي خواب
زانجا چو بگذرىد زمينهای خاك ماست
اين قصّه ها برای همان خاك پاك ماست

امروز خشگناب چرا شد چنین خراب ؟
با من بگو : كه مانده ز سادات خشگناب ؟
آمير غفار كو ؟ كجا هست آن جناب ؟
آن بركه باز پر شده از آب چشمە سار ؟
يا خشك گشته چشمە و پژمرده كشتزار ؟

آميرغفار سرور سادات دهر بود
در عرصه شكار شهان نيك بهر بود
با مَرَدَ شَهَدَ بود و به نامرد زهر بود
لرزان برای حق ستمدىدگان چو بيد
چون تىغ بود و دست ستمكار مى بريد

میر مصطفا دایی ، او جابوی بابا
هیکللى ، ساققاللى ، تولستوی بابا
ائیلدی یاس مجلسینی تؤی بابا
خشگنابین آبروسی ، آردَمی
مسجدلرین ، مجلسلرین گئرکمی

میر مصطفی و قامت و قد کشیده اش
آن ریش و هیکل چو تولستوی رسیده اش
شگر زلب بریزد و شادی ز دیده اش
او آبرو عزت آن خشگناب بود
در مسجد و مجالس ما آفتاب بود

مجدهالستادات گولردى با غلار کیمی
گورولدردى بولوتلى داغلار کیمی
سوز آغزیندا اریردى یاغلار کیمی
آلنى آچيق ، یاخشى درین قاناردى
یاشیل گؤزلر چیراغ تکین یاناردى

مجدهالستادات خنده خوش می زند چو باع
چون ابر کوهسار بغرد به باع و راغ
حرفش زلال و روشن چون روغن چراغ
با جبهت گشاده ، خردمند دیه بود
چشمان سبز او به زمرد شبیه بود

منیم آتم سفره لی بیر کیشیدی
ائل الیندن تو تماق او نون ایشیدی
گؤزللرین آخره قالمیشیدی
او ننان سورا دئنرگه لر دئنوبلر
محبّتین چیرا خلاری سئونبلر

آن سفره های باز پدر یاد کردنی است
آن یاریش به ایل من انشا کردنی است
روحش به یاد نیکی او شاد کردنی است
وارونه گشت بعد پدر کار روزگار
خاموش شد چراغ محبت در این دیار

میر صالحین دلی سولوق ائتمه سی
میر عزیزین شیرین شاخصی گئتمه سی
میر ممدین قورو لماسی ، بیتمه سی
ایندی دئسک ، احوالاتدی ، ناغیلدي
گئچدی ، گئتدی ، ایتدی ، باتدی ، داغیلدي

بشنو ز میر صالح و دیوانه بازیش
سید عزیز و شاخصی و سرفرازیش
میر ممد و نشستن و آن صحنه سازیش
امروز گفتنم همه افسانه است و لاف
بگذشت و رفت و گم شد و نابود ، بی گزاف

میر عبدلۇن آیناداقاش یاخماسى
جوچیلریندن قاشینین آخماسى
بۇیلانماسى ، دام-دوواردان با خماسى
شاه عباسین دۇربۇئى ، یادش بخیر !
خشگنابین خوش گونى ، یادش بخیر !

بشنو ز میر عبدل و آن وسمه بستنش
تا گنج لب سیاهی و سمه گسستنش
از بام و در نگاهش و رعنا نشستنش
شاه عباسین دۇربۇئى ، یادش بخیر !
خشگنابین خوش گونى ، یادش بخیر !

ستاره عمه نزیک لری یاپارדי
میر قادر ده ، هر دم بیرین قاپاردي
قاپیپ ، یئیوب ، دایچاتکین چاپاردي
گولمه لیدی اوون نزیک قاپیپاسی
عمه مینده ارسینینین شاپیپاسی

حیدربابا ، آمير حیدر نئینیور ؟
یقین گنه سماواری قئینیور
دای قوجالیب ، آلت انگینن چئینیور
قولاخ باتیب ، گوزی گیریب قاشینا
یازیق عمه ، هاوا گلیب باشینا

خانم عمه میرعبدولون سؤزوںی
ائشیدنده ، ایه ر آغز-گؤزوںی
مُلکامدا وئر اونون اؤزوںی
دعوالارین شوخلوغیلان قاتالار
اتی یئیوب ، باشی آتیب ، یاتالالار

فضه خانم خشگنابین گولییدی
آمير يحیا عمقزینون قولییدی
رُخساره آرتیستیدی ، سؤگولییدی
سید حسین ، میر صالحی یانسیلار
آمير جعفر غیرتلی دیر ، قان سالار

سحر تئزدن ناخیرچیلار گلردى
قویون-قوزى دام باجادا ملردى
عمه جانیم کورپه لرین بَلردى
تندیرلرین قوزاناردى توُسیسی
چئرکلرین گؤزل ایبی ، ایسیسی

عمه ستاره نازک را بسته در تنور
هر دم رُبوده قادر از آنها یکی به روز
چون گُرّه اسب تاخته و خورده دور دور
آن صحنه ربودنِ نان خنده دار بود
سیخ تنور عمه عجب ناگوار بود !

گویند میر حیدرت اکنون شده است پیر
برپاست آن سماور جوشانِ دلپذیر
شد اسبْ پیر و ، می جَوَد از آروارِ زیر
ابرو فتاده کُنج لب و گشته گوش کر
بیچاره عمه هوش ندارد به سر دَگر

میر عبدل آن زمان که دهن باز می کند
عمه خانم دهن کجی آغاز می کند
با جان سтан گرفتنِ جان ساز می کند
تا وقت شام و خوابِ شبانگاه می رسد
شوخي و صلح و دوستی از راه می رسد

فضه خانم گُزیده گلهای خشگناب
یحیی ، غلامِ دختر عموم بود در حساب
رُخساره نیز بود هنرمند و کامیاب
سید حسین ز صالح تقلید می کند
با غیرت است جعفر و تهدید می کند

از بانگ گوسفند و بز و بره و سگان
غوغا به پاست صبحدمان ، آمده شبان
در بندِ شیر خواره خود هست عمه جان
بیرون زند ز روزنه دود تنورها
از نانِ گرم و تازه دَمَد خوش بخورها

گئیرچینلر دسته قالخیب ، اوچاللار
گون ساچاندا ، قیزیل پرده آچاللار
قیزیل پرده آچیب ، ییغیب ، قاچاللار
گون اوجالیب ، آرتاراداغین جلالی
طبعیتین جوانلانار جمالی

حیدربابا ، قارلی داغلار آشاندا
گئجه کروان یولون آزیب ، چاشاندا
من هاردادسام ، تهراندا یا کاشاندا
اوزاقلاردان گؤزوم سئچر اونلاری
خيال گلیب ، آشیب ، گئچر اونلاری

بیر چیخئیدیم دام قیه نین داشینا
بیر باخئیدیم گئچمیشینه ، یاشینا
بیر گورئیدیم نه لر گلمیش باشینا
منده اونون قارلاریلان آغلاردیم
قیش دۇندوران اورکلری داغلاردیم

حیدربابا ، گول غنچه سى خنداندى
آمما حئیف ، اورک غذاسى قاندى
زندگانلىق بير قارانلىق زينداندى
بو زيندانىن درېچە سین آچان يۇخ
بو دارلىقدان بيرقورتولوب ، قاچان يۇخ

حیدربابا گئيلر بۇتون دوماندى
گونلریمیز بیر-بیریندن یاماندى
بیر-بیروژدن آیریلمایون ، آماندى
ياخشىليغى اليمىزدن آلېبلار
ياخشى بىزى يامان گونه سالېبلار

پرواز دسته دسته زیبا کبوتران
گويى گشاده پرده زرین در آسمان
در نور ، باز و بسته شود پرده هر زمان
در اوج آفتاب نگر بر جلال کوه
زیبا شود جمال طبیعت در آن شکوه

گر کاروان گذر کند از برف پشت کوه
شب راه گم کند به سرازیری ، آن گروه
باشم به هر کجای ، ز ایران پرشكوه
چشمم بیابد اینکه کجا هست کاروان
آید خیال و سبقت گیرد در آن میان

ای کاش پشت دام قیه ، از صخره های تو
می آمدم که پرسم از او ماجرای تو
بینم چه رفته است و چه مانده برای تو
روزی چو برفهای تو با گریه سر کنم
دلهای سرد يخ زده را داغتر کنم

خندان شده است غنچە گل از برای دل
لیکن چه سود زان همه ، خون شد غذای دل
زندان زندگی شده ماتم سرای دل
کس نیست تا دریچە این قلعه وا کند
زین تنگنا گریزد و خود را رها کند

حیدربابا ، تمام جهان غم گرفته است
وين روزگار ما همه ماتم گرفته است
ای بد کسى که که دست کسان کم گرفته است
نيكى برفت و در وطن غير لانه کرد
بد در رسيد و در دل ما آشيانه کرد

آخر چه شد بهانه نفرین شده فلک ؟

زین گردش زمانه و این دوز و این کلک ؟

گو این ستاره ها گذرد جمله زین آک

بگذار تا بریزد و داغان شود زمین

در پشت او نگیرد شیطان دگر کمین

بیر سُوروشون بو قارقینمیش فلکدن
نه ایستیوْر بو قوردوغى گلکدن ؟
دینه گئچیرت اولدوزلارى الکدن
قویٰ تؤکولسۇن ، بو يېر اوْزى داغیلسین
بو شیطانلىق قورقوسى بیر ییغیلسین

بیر اوچئیدیم بو چیرپینان یئلين
با غلاشئیدیم داغدان آشان سئلين
آغلاشئیدیم اوذاق دۇشَن ائلین
بیر گئرئیدیم آیریلىغى كيم سالدى
اولكە مىزدە كيم قىريلدى ، كيم قالدى

من سنون تک داغا سالدىم نَفَسِي
سندە قئیتر ، گوئیلرە سال بوسَسی
با يقۇشۇندا دار اولماسىن قفسى
بوردا بير شئر داردا قالىب ، باغيرير
مرۆت سىز انسانلارى چاغىرير

حيدربابا ، غيرت قانون قايقارىن
قره قوشلار سَنْ قۇپۇپ ، قالخارىن
او سىلدىرىيم داشلارينان اوينارىن
قۇزان ، منيم همتىمىي اوْردا گئر
اوردان آيىل ، قامتىمىي داردا گئر

حيدربابا . گئجه دورنا گئچنده
كۈراوغلونون گۈزى قارا سئچنده
قىر آتىنى مىنېب ، كسىب ، بىچنده
مندە بوردان تئز مطلبه چاتمارام
ايوز گلىب ، چاتميونجان ياتمارام

ای کاش می پريدم با باد در شتاب
ای کاش می دويدم همراه سيل و آب
با ايل خود گريسته در آن ده خراب
می ديدم از تبار من آنجا كه مانده است ؟
وين آيه فراق در آنجا كه خوانده است ؟

من هم به چون تو كوه بر افکنده ام نَفَسِ
فریاد من ببر به فلک ، داد من برس
بر جُند هم مباد چنین تنگ این قفس
در دام مانده شيري و فرياد می کند
دادى طلب ز مردم بيداد می کند

تا خون غيرت تو بجوشد ز كوهسار
تا پَر گرفته باز و عقابت در آن كنار
با تخته سنگهايت به رقصند و در شكار
برخيز و نقش همت من در سما نگر
برگَرد و قامتم به سِر دارها نگر

دُرنا ز آسمان گذرد وقت شامگاه
كۈراوغلى در سياھى شب مى كند نگاه
قيرأت او به زين شده و چشم او به راه
من غرق آرزويم و آبم نمى برد
ايوز تا نيايد خوابىم نمى برد

حیدربابا ، مرد اۇغۇللار دۇغگىنەن
نامىرىلىن بورۇنلارىن اۇغگىنەن
گدىكىلەردىن قوردلارى توت ، بۇغگىنەن
قوئى قوزولار آيىن-شايىن اوڭلاسىن
قوپۇنلارون قويروقلارىن قاتلاسىن

مردانِ مرد زايد از چون تو كوهِ نور
نامرد را بگير و بكن زير خاكِ گور
چشمانِ گرگِ گردنە را كور كن به زور
بگذار بىرە هاي تو آسودە تر چرند
وان گلە هاي فربه تو دۇنبە پرورند

حیدربابا ، سنۇن گئيلۇن شاد اولسۇن
دوئىيا واركىن ، آغزۇن دۇلى داد اولسۇن
سەن گئچىن تانىش اولسۇن ، ياد اولسۇن
دېنە منىم شاعر اوغلۇم شەھرىيار
بىر عمر دۇر غم اۆستۈنە غم قالار

حیدربابا ، دلى تو چو باغِ تو شاد باد !
شەهد و شىركىر بە كام تو ، عمرت زىياد باد !
وين قصە از حدیث من و تو بە ياد باد !
گو شاعر سخنورِ من ، شەھرىيارِ من
عمرى است ماندە در غم و دور از دىيارِ من